

**En tee sitä hyvää, mitä tahdon:
fariseukset kristillisessä itseymmärryksessä**

Fariseukset Uudessa Testamentissa
Opintopäiväkirja
Sami Koponen 012492473

Alussa

Tässä opintopäiväkirjassa keskityn erityisesti kahteen kysymykseen: Millainen kirjallinen tehtävä fariseuksilla on evankeliumeissa ja onko Hakolan sosiaalisen identiteetin teoria paras tapa selittää evankeliumien fariseuskuva. Jätän pois paljon siitä, mitä luennoilla ja kirjallisuudessa on käsitelty ja kokonaiskuvan sijasta keskityn näihin erityiskysymyksiin. En liioin varsinaisesti tee tiivistelmää aikaisemmista luentopäiväkirjoistani, koska ajatteluni tuntuu kehittyneen nopeammin kuin mitä ehdin päiväkirjoissa työstää. Tekemällä yhteenvedoa niiden pohjalta kertaisin siis vain sellaisia ajatuksia, joista olen jo siirtynyt eteenpäin. Oletan, että opintopäiväkirjan malli antaa minulle vapaudet omien ajatusteni ja teorioideni kehittämiseen toisin kuin esimerkiksi essee.

Käytän lähteinäni luentomateriaalin lisäksi Neusnerin ja Chiltonin toimittamaa artikkelikokoelmaa sekä Raimo Hakolan artikkelia Fariseusten ankea arki: Kristillisen viholliskuvan juurilla. Toisin kuin muiden lähteiden kohdalla, en merkitse luentomateriaalireferenssejä alaviitteisiin.

Summa incognito

William Green tekee selväksi, että olemassa oleva aineisto on yksinkertaisesti liian suppea, jotta sen pohjalta voitaisiin luoda kuvaa historiallisista fariseuksista.¹ Green on itse asiassa vielä optimistinen lähteiden suhteen, koska viime kädessä vain evankeliumit ja Josefus puhuvat varmuudella fariseuksista. Kuolleen meren kääröjen ilmaisen ”liukkaiden teiden tavoittelijat” tulkitseminen fariseuksiksi on vain oletus ja Misha taas on ennen kaikkea lähde varhaisesta rabbiinisesta liikkeestä. Arkeologian löydöt puolestaan ovat tekstimateriaalin vähyyden vuoksi verrattain hyödyttömiä: On hyvin vaikea liittää löytöjä ryhmittymään, josta ei tiedetä juuri mitään. Sama pätee tietysti myös fariseuksista tehtyihin yleistyksiin. Erikoistuminen puhtaussäädöksiin, kymmenyksiin ja sapatinviettämiseen eivät välttämättä olleet fariseusten erikoisalaa, vaan aikakauden tärkeitä kysymyksiä, joihin fariseukset antoivat oman vastauksensa ja muut ryhmittymät omansa. Sivumennen sanoen tämä asettaa koko luentosarjan hyödyllisyyden kyseenalaiseksi: Kulutimme parikymmentä tuntia siihen, että totesimme tutkimuskohteemme pakenevan historiantutkimuksen metodeja.

Green toteaa, että kukin lähde - Qumranin tekstilöydöt, Uusi Testamentti, Josefus ja Misha - antaa omanlaisensa kuvan fariseuksista. Kukin ryhmittymä tarkastelee fariseuksia omasta näkökulmastaan ja saattaa kiinnittää huomiota sellaisiin asioihin, joita fariseukset itse eivät ehkä pitäneet kes-

---

¹ Green 2007, 409, 423.

keisinä omassa traditiossaan. Ennen kaikkea farisealaisen aatemaailman hahmottaminen on hankalaa, koska muiden julkituomista yksityiskohdista ei voi päätellä fariseusten teologian peruseräpäätöksiä.² Masonia mukaillen voi lähinnä todeta, että yhdistävä piirre oli se, että muut ryhmittivät suhtautuivat fariseuksiin kriittisesti. Tämä karikatyyri olisi tietysti järkeenkäypä, jos ajanlaskun taitteen juutalaisuus oli erilaisten uskonnollisten ryhmittymien ja tulkintasuuntausten keskinäistä kilpailua. Vakavammin puhuen tämäkin yleistys ei ole kestäväällä pohjalla. Josefuksen teksteissä fariseukset ovat niin pienessä roolissa, että on vaikea sanoa, josko Josefus varsinaisesti kritisoi heitä. Fariseusten toimintaa mm. Aleksanderin neuvonantajien teloituttamisessa on hankala tuomita moraalisesti, kun ottaa huomioon, miten julmasti nämä kohtelivat vastustajiaan ja millaiset olivat ajan käytännöt noin yleensä rangaistusten suhteen. Fariseusten kehumisen tulkitseminen kitkeräksi ironiseksi taas on huteralla pohjalla, kuten hienovaraisen ironian tunnistaminen yleensäkin. Fariseusten asettaminen Qumranin tekstien kritiikin kohteeksi taas perustuu oletukseen siitä, että ”liukkaiden teiden tavoittelijat” viittaa aina fariseuksiin, eikä esimerkiksi lainrikkojiin noin yleensä. Kritiikki ei muutoinkaan vie historiantutkimusta pitkälle, koska vaikka se yleensä onkin osuvaa, jää kuva silti auttamatta vajaaksi, koska fariseusten vastalauseita ja puolustuspuheita ei kuulla.

Oman varjon heijastamista

Raimo Hakola on omissa teksteissään keskittynyt selittämään fariseusten negatiivista roolia evan-geliumeissa sosiaalisen ryhmittymisen kautta. Varhaisemmassa artikkelissaan hän esittää Q-yhteisön katkeroituneen fariseusten valta-asemasta ja käyneen näiden kimppuun pisteliään polemiikin avulla.³ Myöhemmin hän selittää johanneslaisen yhteisön toimineen samankaltaisesti, joskin suhde kristittyjen ja juutalaisten välillä oli hänen mukaansa monimutkaisempi kuin Martynin vaino- ja synagogasta erottamisteoria väittää.⁴ Matteuksen seurakunta puolestaan heijasti oman vaikean suhteutumisenensa Mooseksen lakiin fariseusten tuomittavaan tekopyhyteen.⁵

Hakolan tulkinnat nousevat Turnerin ja Tajfelin ryhmäidentiteetin ja sosiaalisen kategorisoinnin perustalta. Paradigman mukaan ryhmät syntyvät ja vahvistuvat itsensä kategorioimisen kautta. Ryhmäytyminen vahvistaa yhteishenkeä, mutta aiheuttaa toisaalta polarisoitumista ”meihin” ja ”heihin”. Oman ryhmän edustajat alkavat vaikuttaa samankaltaisemmilta ja toisen ryhmän edustajat erilaisemmilta kuin mikä on todellinen tilanne. Tämä johtuu osin siitä, että yksilö pyrkii sulautta-

---

² Green 2007, 410, 412, 416-417.

³ Hakola 2005, 492-494.

⁴ Hakola ja Reinhartz 2007, 138-143.

⁵ Hakola 2008, 15-16.

maan itsensä osaksi omaa ryhmäänsä, eli omaksumaan sen asenteita, tunteita ja toimintatapoja. Kategorisoituminen ei sinänsä edellytä vihamielisyyttä eri ryhmien välillä,⁶ mutta kun stereotypiat on kerran luotu ja oman ryhmän hyvinvointi nousee merkittäväksi arvoksi, vastakkainasettelu konkretisoituu herkemmin. Niinpä kun Jeesus tai viimeistään varhaiset kristityt joutuivat kiistoihin fariseusten kanssa, alkoi viholliskuvan muodostaminen. Yksittäisistä fariseuksista tehtiin yleistyksiä, joiden oletettiin koskevan kaikkia fariseuksia. Vastaavasti kun fariseusten oma yhteisö vaikutti tiiviiltä, niin myös vaikutelma heidän voimallisuudestaan korostui. Kun tähän vielä liitetään viholliskuvien taipumus vahvistumiseen, on saatu selitys sille, miksi myöhäisimmässä Johanneksen evankeliumissa fariseukset ovat erityisen aktiivisesti Jeesuksen ja Hänen seuraajiensa kimpussa.⁷

Hakolan malli fariseuskuvan selittämisestä sosiaalisen identiteetin muodostamisen kautta on selitysvoimainen ja järkevä. Se kokoaa yhteen evankeliumien fariseuskuviin liittyviä kysymyksiä ja antaa niille vastauksia. Samoin on helppo kuvitella, miten nykyään jokin pieni luterilainen säätiö pyrkisi käymään äitikirkon kimppuun ankaran polemiikin ja mustamaalaamisen keinoin. Ongelma on kuitenkin siinä, ettei Hakolan malli ole viime kädessä sen pätevämpi kuin hänen suuresti kritisoimansa Wellhausenin teoriakaan. Evankeliumien kriittisen fariseuskuvan voi selittää myös siten, että Jeesus todella kritisoi heitä aiheellisesti ja osuvasti. Toisin sanoen, kummallakaan teorialla ei päästä käsiksi siihen historialliseen todellisuuteen, josta tekstit syntyivät. Emme tiedä, ohjasiko fariseuskuvien luomista dokumentoiva ote vai pyrkimys vahvistaa omaa ryhmäidentiteettiä. Mielikuvitus ei ole riittävä keino tunkeutua tekstien taakse jäävään historialliseen todellisuuteen.

Mitä siis jää jäljelle historiantutkimuksen kriisin jälkeen? Ei muuta kuin tekstit itsessään ja pyrkimykset tulkita niitä. Yritys löytää teksteistä sellainen sanoma, joka olisi relevantti myös nykyaikana. Hakola kirjoittaa: ”on olennaisempaa kysyä, miten negatiiviset kuvat fariseuksista ja heidän laintulkinnastaan liittyvät varhaiskristittyjen itseymmärrykseen kuin kysyä sitä, kuinka hyvin nämä kuvat vastasivat todellisuutta”.⁸ Olen tästä täysin samaa mieltä ja päädyinkin kehittelemään viime kädessä samalla lailla mielikuvituksen perustuvaa tulkintaa siitä, mikä näiden tekstien funktio on kristillisessä tulkinnassa. Ainoa ero on siinä, että Hakola selittää tekstien synnyn taustalla vaikuttavia sosiologisia voimia, kun minä taas pyrin löytämään tekstistä teologisen sanoman, joka puhuttelisi myös nykyaikana elävää kristittyä. Toisin sanoen, vaikka sosiaalisen kategorisoinnin teoria olisikin paikkaansa pitävä, en usko sen selittävän tekstien kirjoittamisen painavin motiivi.

---

⁶ Hakola 2008, 9-11.

⁷ Hakola ja Reinhartz 2007, 145-146.

⁸ Hakola 2005, 488.

Jeesuksen nuhdesaarna

Asetan omaksi lähtökohdakseni nykyaikaisen hermeneuttisen kysymyksen: miten lukea ja ymmärtää Raamattua? Vastaus on kristilliseltä kannalta paljon merkityksellisempi kuin se, millaisia historialliset fariseukset olivat. Jos haluamme pysytellä historiallisten termien puolesta oikeilla jäljillä, olisi ehkä parempi puhua ”farisealaisuudesta” kristillisessä kielenkäytössä kuin fariseuksista historiallisessa merkityksessä. Näen UT:n fariseukset siis etupäässä kirjallisena opetuksen välineenä, en niinkään yhtenä juutalaisena ryhmittymänä muiden joukossa. Hakola esittää fariseuksen sanakirjamääritelmäksi ”hurskaan henkilön, joka ei välitä muista” ja torjuu tämän oman tutkimuksensa lähtökohdana.⁹ Itse taas lähdän nimenomaan hakemaan tämänkaltaista määritelmää. Fariseukset, syntiset, ylipapit, opetuslapset ja monet muut hahmot ovat omassa lähestymistavassani tekstissä olevia istuinpaikkoja, joihin lukija voi asettua ja kohteita joihin samaistua. Näiden avulla lukija voi astua tekstiin sisälle ja kuulla Jeesuksen sanat omalle kohdalleen lausuttuna.

Vaikka peruslähtökohtani voi vaikuttaa anakronistiselta ja epätieteelliseltä suhtautumistavalta ikivanhaan tekstiin, en näe mitään painavia syitä, joiden nojalla oletus UT:n tekstien opetusluonteesta voitaisiin kumota. Erityisesti evankeliumeissa Jeesus kritisoi viime kädessä omiaan. Hänhän ei ole ensisijassa perustamassa uutta uskontoa, vaan toimii juutalaisen uskon edustajana. Niinpä Hänen kiistansa fariseusten kanssa on juutalaisen uskonnon sisäistä vääntöä siitä, miten pyhiä kirjoituksia ja Jumalan tahtoa pitäisi tulkita. Näin ollen myöhempi kristillisen teologian oletus siitä, että Jeesus tuomitsee juutalaisuuden tai edes sen yhden ryhmittymän,¹⁰ on kestävä. Pikemminkin Hänen vastustuksensa kohdistuu farisealaiseen asenteeseen, jota ilmenee juutalaisen uskonnon lisäksi myös kristinuskossa ja kenties muissakin uskonnoissa.

UT:n fariseuksista puhuttaessa täytyy huomioida se, ettei fariseuskuva ole täysin yhtenäinen tai yksinkertainen. Olisikin osuvampaa puhua fariseuskuvista. Samoin farisealaisuuden kääntäminen yksioikoisesti tiukaksi legalismiksi ei tee oikeutta esimerkiksi Matteuksen fariseuskuvulle. Jeesus kyllä edustaa monessa kohtaa suvaitsevaisempaa laintulkintaa kuin fariseukset, mutta vastakohtaisiakin tapauksia löytyy. Esimerkiksi vuorisaarnassa (Matt. 5:20-48), avioerokysymyksessä (19:7-9), kuuliaisuudessa Tooralle (23:2-3) ja valan vannomisessa (23:16-22) Jeesus tuomitsee fariseusten käytännöt liian lepsuina. Kunkin kirjoittajan fariseuskuvaa pitäisi siis tutkia erikseen heidän teolo-

---

⁹ Hakola 2008, 1.

¹⁰ Hakola 2005, 485.

gisten nyanssiensa erottamiseksi. Luettavaksi osoitetussa *In the Quest of Historical Pharisees* -artikkelikokoelmassa vain Martin Pickup edustaa esittelemääni kantaa. Luukkaan ja Johanneksen fariseuskuvien teologiset ulottuvuudet jäävät siis tämän esittelyn ulkopuolelle.

Pickup kirjoittaa, että Markuksen kuvauksen mukaan Jeesuksen ja fariseusten vastakkainasettelu nousee lain tulkitsemisen eroista. Ytimenä näyttäisi olevan kysymys Jumalan rakastamisen ja lähimmäisenrakkauden tärkeysjärjestyksestä ja yhteydestä. Farisealaisuuden mukaan Jumalan kunnioittamisen täytyy olla etusijalla ja ihmisten tarpeiden on alistuttava tälle periaatteelle. Jos ihminen joutuu lainnoudattamisen pakottamana näkemään nälkää (Mark. 2:23-28) tai laiminlyömyään velvollisuutensa vanhempiaan kohtaan (7:11-13), tämä oli vain kestettävä. Jeesuksen mukaan taas lakia ei pidä tulkita niin, että se aiheuttaa ihmisille tarpeetonta kärsimystä. Ei ole olemassa mitään korkeamman tason vapaaehtoinen omistautumista Jumalan palvelemiseen, joka oikeuttasi Tooran eettisten peruseriaatteiden ohittamisen. Ihmisen hädän huomiotta jättäminen on Hänen opetuksensa mukaan selän kääntämistä Jumalalle.¹¹

Jeesuksen opetus farisealaisuuden kautta Markuksen evankeliumissa siis on, että ihmisen suhde Jumalaan koskee myös hänen suhdettaan lähimmäisiinsä. Jumalasuhte ei ole yksityisasiasia siinä mielessä, että ihminen voisi jättää muut pärjäämään omin avuin. Puhtaussäädöskysymys liittyy suoraan tähän samaan aiheeseen. Pickup kirjoittaa, että fariseusten virhe oli siinä, etteivät he yrittäneet auttaa syntisiä (Mark. 2:16-17). Tämä kun olisi heidän näkökulmastaan tarkoittanut altistumista rituaaliselle epäpuhtaudelle. Jeesus kuitenkin tekee selväksi, että moraalinen epäpuhtaus on rituaalista epäpuhtautta vaarallisempaa: Jälkimmäisestä kun pääsee eroon, eikä se turmele ihmisen sydäntä (7:15, 19-23).¹² Toisin sanoen, Jeesuksen mukaan ihmisen on tarpeen vaatiessa otettava saastumisen riski päästäkseen riittävän lähelle ja auttaakseen lähimmäistään.

Matteuksen evankeliumissa farisealaisuus saa hieman toisenlaisia painotuksia. Siellä farisealaisuuden edustajat ovat ymmärtäneet väärin, että lain minimivaatimukset muodostaisivat moraali-ohjeiston kokonaisuuden. Farisealainen lainnoudattaminen ei siis yksinkertaisesti mene riittävän pitkälle. Fariseuksia kritisoivat voi-huudot (Matt. 23:13-32) rinnastuvat vuorisäärnan autuaaksijulistusten (5:3-12) kanssa osoittaen, että vaikka fariseukset ilmeisen vilpittömästi uskoivat noudattavansa lakia, he silti rikkoivat Tooran käskyjä, Pickup kirjoittaa.¹³ Matteuksen fariseukset eivät näin olekaan

---

¹¹ Pickup 2007, 70-71, 78, 80, 87-88.

¹² Pickup 2007, 76, 85.

¹³ Pickup 2007, 101, 106-107.

erityisen pahantahtoisia tai ylpeitä, vaan sokeita (23:16-17, 19, 24, 26), eli ymmärtämättömiä. Matteuksen kuvaama farisealainen tragedia ei ole uskonvakaumuksen tai käskyjen noudattamisen puutetta, vaan ymmärtämättömyyttä siitä, mistä lainnoudattamisessa todella on kysymys.

Kirjallisuus

Hakola, Raimo

2005 Fariseusten ankea arki: Kristillisen viholliskuvan juurilla. - TA 110. 483-494.

2008 Social Identity and a Stereotype in the Making: Pharisees as Hypocrites in Matt 23. - Sähköpostitse jaettu artikkeli. 2.4.

Hakola, Raimo ja Reinhartz, Adele

2007 John's Pharisees. - In Quest of the Historical Pharisees. Ed. by Jacob Neusner et al. Texas: Baylor University Press. 131-147.

Green, William Scott

2007 What Do We Really Know About the Pharisees And How Do We Know It? - In Quest of the Historical Pharisees. Ed. by Jacob Neusner et al. Texas: Baylor University Press. 409-423.

Pickup, Martin

2007 Matthew's and Mark's Pharisees. - In Quest of the Historical Pharisees. Ed. by Jacob Neusner et al. Texas: Baylor University Press. 67-112.